

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

**ІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
19 – 20 ЖОВТНЯ 2021 р.**

**«ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ»**

м. Одеса

УДК: 338.43:316.502(477)

Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 жовтня 2021 року. Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2021. – 369 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Науковий редактор Мельник Ю.М. - д-р екон. наук, професор,
директор ННПЕіМ ім. Г. Е. Вейнштейна ОНАХТ

Редакційна колегія:

Агеева І.М. – к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. – д.е.н., проф., Купріна Н.М. – д.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. – д.е.н., проф., Павлов О.І. – д.е.н., проф., Савенко І.І. – д.е.н., проф., Іванченкова Л.В. – д.е.н., проф., Соловей А.О. – к.і.н., доц., Неустроєв Ю.Г. – к.е.н., доц.

Матеріали додаються за оригіналами рукопису

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та сутність наданих матеріалів

КЛЮЧОВІ СКЛАДОВІ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В КНР В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Мануїлова К.В., д.н. з держ. упр., доцент

Мужайло В.Д., к.е.н., доцент,

Несененко П.П., к.е.н., доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса, Україна

Вступ. Для сучасного світу характерна тенденція щодо зростання уваги урядів держав до національної продовольчої безпеки. Кожна країна має визначати параметри та показники продовольчої безпеки, визначити ризики та виклики, які можливі в галузі й на цій основі розробляти національну стратегію і напрями розвитку аграрної сфери національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що основоположним напрямком розвитку будь-якої держави завжди вважалося забезпечення населення продовольством, а його дефіцит сприймається як першочергова проблема, що вимагає оперативного втручання держави та її швидкого реагування [1]. На сьогодні, наявна система забезпечення населення продовольством та чинна продовольча безпека призвела до істотних змін в аграрній політиці багатьох країн світу в порівнянні з аналогічним процесом постачання продовольства у середині ХХ ст. В означений період головним завданням урядів було саме розвиток аграрного сектору економіки і зміцнення позицій країн у світовому продовольчому рейтингу.

На думку фахівців, у світі є три ресурси, що визначають напрямки розвитку країн у найближчий період часу: питна вода, зерно та нафта. Зерно, як один із головних і визначальних ресурсів, виступає гарантом продовольчої безпеки країн, а специфічними умовами його виробництва є сільськогосподарські угіддя та сприятливі природно-кліматичні умови [2].

Відмітимо, що за даними статистичних досліджень, загальна площа світових сільськогосподарських угідь нині становить 4810 млн. га, у тому числі ріллі 3365 млн. га. Найбільшими розмірами ріллі володіють США (185 млн. га), Індія (160), Росія (134), Китай (95), Канада (46), Казахстан (36), Україна (32. 5 млн. га). До основних виробників зернових у світі в 2016/2017 МР належать КНР, США, ЄС, Індія, Бразилія, Росія, Аргентина. На восьмому місці Україна, а також Канада та Австралія [3].

Розглядаючи проблему продовольчої безпеки слід зазначити, що у цьому сенсі для України буде дуже цінним досвід Китаю у реформуванні сільського господарства. До речі, за Глобальним індексом продовольчої безпеки, що аналізує показники 109 країн, Україна отримала 56,4 бали і зайняла 52-е місце у світі [4].

На сьогодні КНР займає другу, після США, позицію у світі за номінальним ВВП та першу по рівню ВВП за паритетом купівельної

спроможності. Економіка країни демонструє чітку тенденцію росту ключових макроекономічних показників, хоча в останні роки її економічна хода з різних причин дещо сповільнилася. Слід зазначити, що завдяки стрімкому зростанню економіки, колись злиденна країна за досить короткий час перетворилась у потужну наддержаву, а, наприклад, її доля у світовому ВВП зростає з 5% у 1978 році до 15.5% у 2015. [5, с. 71].

У наш час у КНР аграрна сфера продовжує відігравати помітну роль, залишаючись у світі провідним виробником та експортером сільськогосподарської продукції, хоча їй належить лише 10 % світової площі орної землі і це при тому, що населення країни складає близько 22 % від всього населення Землі. [5, с. 75].

На сьогодні завдяки проведеній аграрній реформі, безперервній появі нових технологій, сільське господарство КНР отримало стабільний розвиток. Наприклад, за даними Національного бюро статистики КНР у 2012 році в країні вироблено сільськогосподарської продукції на 4694,0 млрд. юанів (829,7 млрд. дол.), що забезпечило їй перше місце в світі за обсягом сільськогосподарського виробництва з часткою 27,3 % і ця тенденція чітко простежується з року в рік і у подальшому [5, с. 75-76]. Правда, за обсягами виробництва продовольства на душу населення ця тенденція, на жаль, є не настільки вражаюча [5, с. 76].

Слід зазначити, що на початку 80-х рр. ХХ ст. частка сільського господарства у ВВП країни становила приблизно 32 %, але потім стала поступово знижуватися і у 2001 р. впала до 15,2 %, а у 2015 р., за даними ДСУ КНР, складала всього 9 %. Все це вказує на посилення процесів індустріалізації в містах і значного зростання за рахунок цього ВВП країни. Зворотна тенденція відбувається у сучасній Україні, коли процеси деіндустріалізації, особливо за останні роки, постійно збільшували частку аграрного комплексу у ВВП. [5, с. 75]

Зауважимо, що позитивні тенденції в країні стали наслідком економічних перетворень, що були запроваджені в рамках політики реформ і відкритості ще у грудні 1978 року Ден Сяопіном та розпочались саме з аграрного сектору, тоді самого відсталого та найбільш економічно уособленого.

Аграрна реформа, як одна з ключових складових цих перетворень, була спрямована, у першу чергу, на реформування існуючих земельних відносин, сприяла підвищенню матеріальної зацікавленості селян у результатах їх праці, збільшенню обсягів виробництва, розвитку сільських територій, поліпшенню умов соціального розвитку села за рахунок підвищення рівня публічного управління в них та інше. Провідною метою відмічених перетворень стало підвищення соціальної та економічної ефективності аграрного виробництва, як основи поліпшення життя населення країни, забезпечення його

продовольчими товарами на основі зростання їх якості та підвищення цінової доступності для все більшої кількості населення. Фактично головне завданням модернізації на селі вбачалось у формуванні товарного господарства з метою поживлення економічної діяльності в контексті переходу переважно традиційного (споживчого) сільського господарства до ринкового (товарного) типу.

Початок реформи на селі поклали два документи: «Рішення про деякі питання прискорення розвитку сільського господарства» і «Зразковий проект положень про роботу сільських народних комун», прийнятих на 4-му Пленумі ЦК КПК 11-го скликання у вересні 1979 р. Умовно весь період реформи пройшов два етапи. Перший етап (1979-1984 рр.) полягав у організаційно-господарській перебудові сільської економіки, а другий, що почався у 1985 р., поставив завданням підвищення на всіх рівнях ролі економічних методів в управлінні господарством з розширенням зв'язку селян з ринком і оптимізацією виробничої структури села [5, с. 88].

Головним напрямком прискореного розвитку сільського господарства стала глибока структурна перебудова, відмова від монокультури зерна в землеробстві і перехід до багатогалузевого господарства. Були визначені ключові напрямки проведення реформування:

- 1) щодо захисту права колективної власності;
- 2) здійснення принципу розподілу по праці;
- 3) повернення селянам «трьох малих свобод»: ділянок землі, що знаходяться в особистому користуванні членів комун, дозвіл займатися підсобним домашнім промислом і торгівлею;
- 4) підвищення закупівельних цін на зерно і за надпланову продукцію;
- 5) надання місцевим органам влади, промисловим і сільськогосподарським підприємствам більше прав господарської самостійності при збереженні єдиного державного плану;
- 6) вимога діяти в суворій відповідності з економічними законами, приділяючи особливу увагу дії закону вартості [8, с. 136-137].

Таким чином, село в процесі реформи, що стимулювалось економічною політикою держави, поступово переходило від однотипної структури власності до багатокладності. До початку економічних перетворень у місті, в селі вже реально сформувалася первісна багатокладна економіка, а багата практика реформ дозволила в середині 80-х рр. минулого століття заявити про багатокладність як структуроутворюючий елемент моделі розвитку Китаю. В кінці 80-х років вже були чітко сформульовані основні складові нової економічної політики на селі як:

1. Сімейне підрядне господарство, як основна форма виробничої і господарської діяльності, в якій ув'язується індивідуальне і колективне господарювання при наявності їх різноманітних форм.

2. Розвиток багатьох форм господарств та господарювання при збереженні провідної ролі суспільної власності на засоби виробництва.

3. Дотримання принципу оплати за працею як основної форми розподілу, при допущенні інших джерел доходів.

4. Послідовний розвиток багатогалузевої структури економіки села.

5. Розвиток товарного виробництва і обігу з послідовним розширенням сфери ринкового регулювання як оптимального поєднання плану і ринку.

6. Визнання в умовах розвитку товарного господарства необхідної диференціації доходів.

7. Проведення політики допомоги бідним районам.

8. Здійснення політики відкритості зовнішньому світу [8, с. 138].

Зазначимо, що тривале співіснування багатьох форм власності та господарювання на селі, при збереженні провідних позицій колективної власності, мало наслідком появи багатокладної сільської економіки. Введення ринкового механізму до сфери суспільного виробництва і обміну, формування його багатоканальної системи перехідного типу, що поєднує плановий і ринковий засади - став головним результатом реформ у сільському господарстві. Причому процес розвитку ринкових відносин на селі розгортався випереджаючими темпами. Так, до початку 90-х рр. ціни на 3/4 продукції сільського господарства державою вже не регулювались (за винятком бавовни, тютюну, коконів шовкопряда, частково зерна тощо), а 2/3 товарного зерна реалізовувалося за договірними і ринковими цінами.

За роки реформи кількість ринків у селі зросла більш ніж у двічі, обсяг їх товарообігу у 15 разів, а масштаби середнього ринку у 7 разів. З'явилися оптові та спеціалізовані ринки сільськогосподарської продукції. Наприкінці 80-х – початку 90-х років швидко розвивався ринок дрібних промислових товарів, що випускалися сільськими підприємствами, [8, с. 138] а сільське господарство, фактично, стало своєрідним донором та каталізатором реформ всіх інших галузей економіки країни.

Китай на сьогодні є найбільшим у світі виробником рису, пшениці, картоплі, сорго, арахісу, чаю, ячменю, вівса, бавовни, соняшникової олії, свинини та риби. [6, с. 74] З 90-х років минулого століття країна займає перше місце в світі з виробництва зернових, м'яса, бавовни, насіння ріпаку, фруктів, листового тютюну, друге – з виробництва чаю та вовни і третє або четверте з виробництва соєвих бобів, цукрової тростини і джуту.

У період з 1990 по 2012 рік, у вартісному вираженні зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції у КНР в середньому складало щорічно більше 10,7 % і спостерігається тенденція стійкого зростання, з деяким прискоренням у другій половині 2000-х рр.

Загальне збільшення обсягів виробництва за аналізований період склало 94,7 %. При цьому за даними ФАО, середньорічне зростання світового

аграрного виробництва в період з 2003 по 2012 р. становило в рік лише 2,1 % [7].

Починаючи з 2007 року, в країні була декларована, нарівні з державною, приватна власність з правом успадкування, за винятком приватної власності на землю. Як відомо, земля продовжує залишатись у державній власності з правом оренди. До 70 % поставок сировини у легку промисловість здійснюється саме за рахунок власного потенціалу КНР. В означеній галузі зайнято понад 300 млн. працівників, а з членами сімей (в період сезонних робіт) ця цифра сягає близько 850 млн. чоловік, що в 6 разів більше ніж у Російській Федерації, Японії, Англії, Франції, Німеччини, Італії та Мексиці разом узятих.

Однією з основних проблем сільського господарства зараз стає постійна нестача сільськогосподарських угідь. Рівнини складають 43 % всієї земельної площі країни, а з 320 млн. га розораних площ може бути використано тільки 224 млн. га. Всього ж орні землі складають близько 110 млн. га, що становить близько 7 % світової ріллі. За китайською класифікації лише 21 % земельного фонду становлять високопродуктивні землі, що дозволяє вирощувати два, а на крайньому Півдні Китаю навіть три врожаї на рік. [5, с. 77]

Достатньо тривалий період сільське господарство Китаю було орієнтоване на забезпечення внутрішніх потреб країни в зернових власними силами, але в останні роки їх стали покривати імпортом. Так скорочення доступних для агрокультур земель, зробило більш вигідним імпорт екстенсивних культур, таких як пшениця і рис, чим дозволяло берегти ресурси Китаю для вирощування більш цінних продуктів, як фрукти, горіхи або овочі. Щоб підтримати незалежність країни у сфері зернових і зберігати якість їжі, уряд Китаю посилює продовольчу політику, спрямовану на культивування більш вигідних культур. При цьому, незважаючи на обмеження вирощування частки зернових, сільськогосподарський експорт КНР в останні роки суттєво зростає.

Висновки. Проведене дослідження показало, що проведення земельної реформи в КНР на перших її етапах призвело до вагомих результатів. Але не вирішило всіх проблем аграрного сектору китайської економіки.

Новітній етап реформ сільського господарства почався з всебічного дослідження підходів до вирішення проблем села. З початку 2000-х років сформувався основний напрям боротьби з відставанням аграрної сфери та акцентом на її ключові ланки – сільське господарство (в основному – виробництво продовольства) і селянство (в основному – підвищення доходів селян). Однак повністю вирішити цю проблему не вдалось. Знадобилося уточнити мету та засіб її досягнення.

Тому ХІХ з'їзд КПК, що відбувся у жовтні 2017 р., висунув нову аграрну стратегію – стратегію підйому села, забезпечення пріоритетного розвитку сільського господарства. В ній є два аспекти розвитку села. Перший аспект нової стратегії являє собою комплекс напрямків основних системних і структурних реформ на селі (в стадії експериментів або реалізації), включаючи проблему продовольчої безпеки країни, що лежать в основі аграрної політики, підтверджених ХІХ з'їздом КПК.

Другий аспект – це ряд інноваційних системних установок, які в теоретичному, інституціональному і правовому відношеннях покликані забезпечити необхідні умови для реалізації стратегії підйому села, аграрної політики та реформ села в нових умовах.

Обидві структурні компоненти, взаємно поєднуючись, дають нові концепції та підходи до вирішення проблеми модернізації села. Його основні інноваційні положення були зведені до наступних положень:

1. Здійснювати пріоритетний розвиток сільського господарства, села.
2. Проводити п'ять напрямків модернізації сільського господарства, села – «відродження виробництва», «впорядкованість екології», «цивілізованість місцевих звичаїв», «ефективність управління» і «заможність життя».
3. Створювати здоровий системний механізм і провадити політику інтеграційного розвитку міста і села.
4. Форсувати модернізацію сільського господарства, села.
5. Встановити термін в 30 років для продовження сімейного підряду після завершення його другого терміну дії (2028 р.).
6. Здійснювати органічну єдність у розвитку господарств дрібних селянських дворів і сучасного сільського господарства.
7. Оздоровити систему управління села, пов'язуючи самоврядування, управління на основі закону і моралі.
8. Виховати загін трудівників аграрного фронту, які розуміють сільське господарство, люблячих село, люблячих селян [9].

Це – нове положення села в системі відносин «місто - село», яке може забезпечити їй друге життя шляхом тісної ув'язки урбанізації з модернізацією. Зараз виникла унікальна ситуація, в якій село, його ресурси – просторово-територіальні, природні, людські, виробничі, економічні, екологічні, рекреаційні та інші – виявилися відразу затребуваними.

Другий шанс села – це його відродження через сільську урбанізацію, через забезпечення несільськогосподарської зайнятості, яку буде ділити з селом сучасне місто, однак для цього потрібні величезні кошти та сильна підтримка держави.

Саме посилення позицій села буде всебічно сприяти і підвищенню рівня продовольчої безпеки країни.

Література

1. Побоченко Л. М., Циганков Е. В. Перспективи вирішення проблеми голоду та недоїдання у світі. Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: ефект. зб. наук. пр. 2015. № 1. С. 162–175
2. Седікова І. О., Савенко І. І. Орієнтири економічного розвитку Одеської області в умовах забезпечення продовольчої безпеки // Продовольча безпека як пріоритет агропромислової політики України : колективна монографія / І. І. Савенко, І. О. Седікова, О. Д. Бренер, Є. М. Коренман, В. К. Новічков та інш.; за заг. ред. І. І. Савенка, І. О. Седікової. – Харків : ОВ «Пром-Арт», 2019. 264 с.
3. Офіційний сайт Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО). URL: <http://www.fao.org/home/ru>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrseeds.org.ua>.
5. Несененко П. П., Гуй Х. Досвід Китайської Народної Республіки у застосуванні інструментів публічної влади в аграрній сфері // Розбудова публічного управління та адміністрування: вимоги часу: колективна монографія / ред. кол.: І. І. Савенко, О. В. Ніколюк, Н. М. Корсікова. Одеська національна академія харчових технологій. – Одеса: Друк Південь, Сімекс-прінт, 2021. С. 71-100.
6. Кіктенко В. О. 40 років Політики реформ і відкритості Китаю / В. О. Кіктенко, А. З. Гончарук, Є. В. Гобова // Вісник Національної академії наук України. 2019. № 4. С. 68-82.
7. Ван Инин. Сельское хозяйство КНР: состояние и современные проблемы развития / Ван Инин, В. А. Логинова. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/simpoz4/156.pdf>.
8. Ондасынова А. И. Китайский опыт экономических реформ в аграрном секторе / А. И. Ондасынова, А. Т. Джееналиева // КазЭУ Хабаршысы / Вестник КазЭУ. 2011. № 4(82). С. 136-140.
9. Полный текст доклада Си Цзиньпина XIX съезду КПК. URL: <http://china/caixin.com/2017-10-8/101158185.html/source EntityId=101158466>

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЇ ЯК САМОСТІЙНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Пурцхванідзе О.В., к.філос.н., доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса, Україна

Людське суспільство на будь-якому його рівні характеризується наявністю конфліктів, або конфліктних ситуацій. Незаперечність цього факту було усвідомлено ще античними мислителями, які в своїх роздумах хоча і не аналізували конфлікти як такі, проте фіксували їх, і вбачали в останніх умову,

- Україна
ЗРОСТАННЯ РОЛІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
НАПІДПРИЄМСТВАХ
81. Козак К.Б., д. е. н., доцент; Мироненко Б.В., аспірант, ОНАХТ, м. Одеса, Україна 266
- СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТА ЯКОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
82. Корсікова Н.М. к.е.н., доцент; Фоменко П.В., магістрант. ОНАХТ, м. Одеса, Україна 269
- ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
83. Агеєва І. М., к.е.н., доцент; Мельник А.В., магістрант. ОНАХТ, м. Одеса, Україна 272
- ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ
84. Дьяченко Ю.В. к.е.н, доцент; Коренман Є.М. ст. викладач. ОНАХТ, м. Одеса, Україна 274
- КЛЮЧОВІ СКЛАДОВІ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В КНР В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ
85. Мануїлова К.В., д.н. з держ. упр., доцент; Мужайло В.Д. к.е.н, доцент; Несененко П.П. к.е.н., доцент. ОНАХТ, м. Одеса, Україна 278
- ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЇ ЯК САМОСТІЙНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
86. Пурцхванідзе О.В., к. філос.н., доцент, ОНАХТ, м. Одеса, Україна 284
- ПІДВИЩЕННЯ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ ВИНА НАСЕЛЕННЯМ УКРАЇНИ ЯК ОДНА ІЗ СТРАТЕГІЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ВИНОРІБНОЇ ГАЛУЗІ
87. Агеєва І.М., к.е.н., доцент; Русецька А.О., магістрант. ОНАХТ, м. Одеса, Україна 288
- ЗМЕНШЕННЯ ВТРАТ ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ МІНІМІЗАЦІЮ ДІСТАРНИХ ФАКТОРІВ РИЗИКУ: СПІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
88. Рингач Н.О., д.н. держ. упр., гол. наук. співробітник, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАНУ, м. Київ, Україна 290
- ГЕЙМІФІКАЦІЯ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ ЯК ДЖЕРЕЛО КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ
89. Дьяченко Ю.В. к.е.н., доцент; Полоус Д.Т., магістрант. ОНАХТ, м. Одеса, Україна 294
- УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИСТРИБУЦІЙНОЇ КОМПАНІЇ
90. Дьяченко Ю.В., к.е.н, доцент; Агеєва І.М. к.е.н., доцент; Коренман Є.М., ст. викладач. ОНАХТ, м. Одеса, Україна 297
- УПРАВЛІННЯ МОНЕТИЗАЦІЄЮ В РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ
91. 300